

Rouw is rauw

Ik denk dat de meeste Nederlanders het woord 'rouw' associëren met het verlies van een dierbare. Dat was ook de aanleiding voor dit nummer: de lancering van de *Richtlijn rouw in de palliatieve fase*, waarvan de VGZ regiehouder is. Rouw kan kort gedefinieerd worden als 'reactie op verlies'. Juist doordat die reacties en verliezen divers zijn, zijn ook rouwprocessen heel divers. Mensen maken in hun leven immers allerlei verliezen mee, zoals verlies van baan, een bepaalde levensfase, autonomie, een dierbare of (onbenutte) kansen. Ook hun lichamelijke, emotionele, gedragsmatige en existentiële reacties zijn heel divers.

Ondanks deze diversiteit is normativiteit bij rouw zelden ver weg. En het eigenaardige van normativiteit is dat zij diversiteit snel wil kaderen. Bekende uitdrukkingen zijn: 'Deze vrouw wil nog niet accepteren dat ze doodgaat', of: 'Je moet wel goed de tijd nemen om het verlies van je dierbare te verwerken!' De eerste uitdrukking veronderstelt een stadiummodel, waarbij acceptatie blijkbaar het gewenste eindstadium is. Voor dergelijke stadia is echter geen wetenschappelijk bewijs. De tweede opmerking veronderstelt een soort verplichte 'durcharbeitung', waarbij vermindering of ontkenning ongewenst is. En dat terwijl ontkenning en vermindering niet zelden tot een hogere kwaliteit van leven leiden.

Ik vraag me soms af waar die normativiteit vandaan komt – ook bij mezelf, overigens. Meestal lukt het me snel om dergelijke normativiteit te deconstrueren. Maar waar komt zij vandaan? Is het omdat de rouw van de ander heel dicht bij mijn eigen rouw komt? Dan grijp ik me blijkbaar graag vast aan normatieve kaders die tenminste nog enige structuur in de chaos van rouw bieden. Rouw is immers rauw. Of is het meer een 'sociaal ding', waarbij ik mezelf boven de ander kan plaatsen – omdat ik de (normatieve) wijsheid bezit en op veilige hoogte blijf – terwijl de ander in de kwetsbare en lagere positie blijft zitten? Ik heb geen definitieve antwoorden op deze vragen, maar wil ze wel graag blijven stellen, zowel aan de lezers van dit tijdschrift als aan mezelf.

Voor wie rond de kerst en jaarwisseling op iets lichters dan rouw had gehoopt: dat zit er dit jaar bij het TGV helaas niet in. Nu moet ik wel zeggen dat in rouwprocessen ook vaak heel veel moois naar voren komt, onder andere over wat mensen dierbaar is. Waar het een verlies van een dierbare betreft, klinkt bovendien vaak liefde in het rouwproces. Maar voor wie dit onvoldoende is en/of vooral de lichtheid zoekt in deze donkere dagen: er zijn wel wat troostende vermijdingsstrategieën. Lees in dit nummer bijvoorbeeld eerst de bijdragen die (vrijwel) niets met rouw te maken hebben. Of lees het nummer pas na de jaarwisseling. Weer een andere strategie, die ik niet zelden verkies: zoek de verbeelding in dit nummer. Onder andere de beeldtentoonstelling en de bijdrage van de voormalige hoofdredacteur prikkelen deze.

Ondertussen wens ik jullie allen, om het met de woorden uit mijn eigen traditie te zeggen, veel heil en zegen voor 2023!

Erik Olsman, hoofdredacteur
E-mail: tgvhoofdredacteur@vgz.nl